THE LION, THE WITCH, AND THE WARDROBE ASARIDA ASLAN ZOOSEMIZMI.

Toirova Umida Sobirovna
BuxDU Ingliz tilshunosligi kafedrasi o'qituvchisi
Telefon =99890 614 01 67
umidatoirova1981@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada Aslan zoosemizmining o'ziga xos xususiyatlari, qahramonning jasurligi, aql-zakovatligi,adolatparvarligi insonning xarakteridan hayvon xarakteriga ko'chishi, zoosemizm orqali ifodalanadi. Aslanning ya'ni sherning g'ayrioddiy va noyob xislatlari misollar bilan tahlilga tortilgan va mazmun mohiyati ochib berilgan.

Kalit so'zlar:zoosemizm, zoonim, zoometafora, zoosemantika, konnotativ va denotativ.

Аннотация:В статье раскрываются особенности зоосемизм. Зоосемизм Аслана переносятся храбрость, ум и справедливость героя из человеческого характера в животный характер. На примерах анализируются необычные и уникальные качества Аслана, то есть льва, и раскрывается суть содержания.

Ключевые слова:Зоосемизм, зооним, зометафора, зоосемантика, коннотатив и денотатив

Abstract: The article describes the characteristics of Aslan's zoosemy, the hero's bravery, intelligence, and justice is transferred from a human character to an animal character through zoosemy. The unusual and unique qualities of Aslan, the essence of the content are analyzed and revealed with examples.

Key words: Zoosemy, zoonym, zoometaphor, zoosemantics, connotative and denotative

Zoosemiya so'zi yunoncha *zoo* – hayvon va *sema* – ma'no so'zlaridan kelib chiqib, "hayvonlar ma'nosi" degan tushunchani anglatadi. I.L.Lasota zoosemiya atamasi tor manoda hayvonot olami bilan mavzu jihatdan bog'liq leksik birikmalarni ifodalashda qo'llanilishini ta'kidlaydi. M.Basaj ta'kidlanganidek, *zoosemiya* motivi zamirida psixologik parallelizm yotadi, ya'ni inson va uni o'rab turgan atrof-muhit o'rtasida turli o'xshatishlar mavjud.

Zoosemiya nazariyasi J. Lakoff va M.Turner tomonidan *Achilles is a lion* misoli yordamida sharhlanib, Axilles metaforasi orqali birinchi navbatda inson jasorati sherga o'xshatilsa, ikkinchi holatda hayvon instinktiga asoslangan inson xarakteri talqin qilinadi. Sherlar instinktiv xulq-atvorining jasorat sifatida qabul qilishini, ushbu xususiyatni Axillesga nisbatan ishlatilishi, sher va uning "jasorati" o'rtasidagi munosabatni Axilles va uning jasorati o'rtasidagi munosabatga yo'naltirilishi bir-biriga bevosita bog'liq. T.V.Xaxalkina *zoonim*lar, *animalizm*lar, zoologik leksikani

hayvonlarning bevosita nominativ nomini bildiruvchi ekvivalent atamalar, deya uqtirsa-da, metafora sifatida ishlatiladigan zoosemizmlarni kishilarni tavsiflovchi ma'lum bir konnotativ ma'noga ega bo'lgan zoomorfizmlarni chegaralaydi, degan fikrni keltiradi. [1]

Badiiy adabiyotda inson xarakter va xususiytlari hayvon nomlari bilan ifodalanadi. Zoosemizm obrazlarni tasvirlashda zoonim, zoometafora, animalism kabi sinonimik birliklarda ham ishlatiladi.

O.V. Rayevskaya *zoosemizm*ni hayvon laqabi sifatida ta'riflab, hayvon nomlari ko'pincha inson xususiyatlarini belgilash uchun ishlatiladi, degan munosabat bildiradi. Z. Koveksesning so'zlariga ko'ra, inson xatti-harakatlarining aksariyati, aslida hayvonlarning xatti-harakati nuqtai nazaridan metaforik tarzda tushunilganga o'xshaydi. [2]

Zoosemantik so'zlar denotativ va konnotativ ma'noga ega:

1. It – to'rt oyoqli va dumli hayvon, ko'pincha uy hayvonlari sifatida boqiladi yoki ov qilish, binolarni qo'riqlashga o'rgatiladi.
2. Eshak – oyoqlari kalta va quloqlari uzun hayvon.
3. Maymun – daraxtlarga chiqib yuruvchi, issiq mamlakatlarda yashovchi uzun dumli hayvon.
4. Cho'chqa – pushti qora yoki jigarrang terili, kalta oyoqli, keng burunli hayvon singari ta'riflarda hayvon zoosemiyasi denotativ ma'noda qo'llanilgan.

A gay dog – shijoatli va g'ayratli kishi, donkey – ahmoq, *monkey* – buzuq bola, *pig* – ochko'z, odobsiz singari konnotativ ma'noli zoosemizmlarni ham kuzatish mumkin. . [3]

Zoometaforalar ramziy ma'nolar toifasiga kiradi, chunki ular orqali narsa-predmet ramziy ifodalanadi. Zoosemantik so'zlar yuqori hissiyotga egaligi sababli, ular ham baholovchi, ham so'zlashuv, ham adabiy so'zlar turkumiga kiritilgan uslubiy ma'nolarga ega. Tillararo munosabatlar tilning sotsiolingvistik jihati bilan bog'liq. Shunday ekan, zoosemizm bu yo'nalishda qiziqarli ma'lumotlarni bera oladi, lug'atning tematik qatlamlaridan biri bo'lib, ular bir tildan boshqa tilga ko'chiriladi. Ular osongina moslashadi. Hayvonlar real so'zlardir va ular nomlari orqali qabul qilinadi. Ko'p tillarda zoosemiya bir xil. Madaniy aloqalarning rivojlanishi natijasida, zoonimiya, she'riyat va nasrda ham qo'llanila boshlangan.

Ingliz va o'zbek tili zoometaforalari o'zaro solishtirilganda, quyidagi so'zlar ikkala tilda ham bir xil ma'noga egaligi aniqlanadi: to'tiqush – ko'p gapiradigan kishi, tulki – aqlli inson (ayyor), cho'chqa – ochko'z, sher – mard.

Keltirilgan misollar aslan yoki sher zoosemizmining turli xil mazmunlarda aks ettilishini yoritib beradi.

“Who is Aslan?” asked Susan. “Aslan?” said Mr Beaver. “Why, don’t you know? He’s the King. He’s the Lord of the whole wood, but not often here, you understand. Never in my time or my father’s time. But the word has reached us that he has come back. He is in Narnia at this moment. He’ll settle the White Queen all right. It is he, not you, that will save Mr Tumnus.”. [4]

Yuqorida keltirilgan parchada Aslanning o’rmon podshohi ekanligi, uning shoxligi azaldan bo’lganligi haqida alohida ta’kidlanib, uning Narniyaga qaytishi xalq uchun katta mukofot hisoblanadi.Chunki Aslan adolatni o’rnatish maqsadida,nohaqliklarga chek qo’yish kelgan edi. Yozuvchi C.S. Lyuis Aslanning obrazida metaforani qo’llab, Arslan o'zini barcha odamlari uchun qurbon qilgan.Aslanning Narniya olamidagi qobiliyatlari juda ko’p bo’lib, u shubhasiz juda g'ayritabiiy kuchlarga ega edi va o’zining tashqi qiyofasini o’zgartirishi, qo'zichoq, mushuk va albatros kabi hayvonlarning boshqa tasvirlarida namoyon bo’lardi. Aslan juda olijanob va jasur xarakter bo'lib, oxir-oqibat Narniyaning farovonligi uchun o’zini qurbon qiladi Bunday hamma xursand bo’lgan. Aslan timsoli adolatlilik tartibga solish mazmunida tasvirlangan.

I shall feel rather nervous about meeting a lion.” “That you will, dearie, and no mistake,” said Mrs Beaver; “if there’s anyone who can appear before Aslan without their knees knocking, they’re either braver than most or else just silly.” “Then he isn’t safe?” said Lucy. “Safe?” said Mr Beaver; “don’t you hear what Mrs Beaver tells you? Who said anything about safe? ‘Course he isn’t safe. But he’s good. He’s the King, I tell you.” “I’m longing to see him,” said Peter, “even if I do feel frightened when it comes to the point.” “That’s right, Son of Adam,” said Mr Beaver, bringing his paw down on the table with a crash that made all the cups and saucers rattle. “And so you shall. Word has been sent that you are to meet him, tomorrow if you can, at the Stone Table.’ “Where’s that?” said Lucy. “I’ll show you,” said Mr Beaver. “It’s down the river, a good step from here. I’ll take you to it!” “But meanwhile what about poor Mr Tumnus?” said Lucy. “The quickest way you can help him is by going to meet Aslan,” said Mr Beaver, “once he’s with us, then we can begin doing things. [5]

Aslan - diniy allegorik timsol bo’lib, romanda Arslon Aslan xuddi odam kabi hayot kechiradi, lekin bu allegoriyadan foydalanadi. Aslan - Narniyaning ezguligi va adolatini ifodalovchi olijanob va mehribon sher hisoblanadi. Pevensi bolalari birinchi marta uning ismini eshitganlarida, ular darhol tushuna olmaydigan kuchli his-tuyg'ularni his qilishadi. Piter, Syuzan va Lyusi tushunib bo’lmaydigan zavqni boshdan kechirishadi. Aslanning ismini eshitib,ko’pchilik undan qo’rqishini tasvirlaydi. Aslan Narniya qiroli va dengiz ustidagi imperatorning o’g'li bo’lganligi uchun o’z davlatini yovuzliklardan himoya qilish,adolatsizlikka qarshi kurashish uchun keladi. Aslan qo'rqinchli bo’sa-da, shubhasiz xayrixoh va mehribon. Aslanning qudrati tengsiz,

yaxshiligi esa cheksiz. Aslan jasur va olijanob. U Edmundning qaytib kelishini bilmasligiga qaramay, uni qutqarish uchun o'zini qurbon qiladi. U bolalar bilan yumshoq munosabatda bo'lsa-da, jangda shiddatli bo'lishi mumkin. U Narniyani uning zulmidan qutqarish uchun Oq jodugarga qarshi kurashadi. Aslan timsoli mehribon, qutqaruvchi, himoyachi va yaxshilik ulashuvchi sher misolida gavdalanadi.

Demak Aslan yoki sher zoosemizni orqali yozuvchi insonning oliyjanob ne'matlaridan bo'lgan adolatparvarlik, haqiqatgo'ylik, rostgo'ylik, ezgulik keltiruvchi,mehribon siymo sifatida aks ettirilib, aslan zoosemizming o'ziga xos jihatlarini ochib berishda alohida o'rin egallaydi. Umuman olganda badiiy adabiyotda va asarlarni tasvilashda zoosemizmning tutgan o'rni beqiyos bo'lib, qahramonlarning xususiyatlarini tasvirlashda yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Kiełtyka, R. and G.A. Kleparski. "The ups and downs of the Great Chain of Being: The case of canine zoosemy
2. in the history of English. –Slovakia: SKASE Journal of Theoretical Linguistics 2, 2005. –P. 22
3. https://www.samizdat.qc.ca/arts/lit/PDFs/LionWitchWardrobe_CSL.pdf
4. Hornby A.S. Oxford Advanced Dictionary. – USA: Oxford University Press, 2000. – P.54.
5. Toirova, U. (2022). Analysing of Cat Zoosemy in the Uzbek and English Works. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz), 14(14). https://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/6804
6. Toirova Umida Sobirovna. (2023). THE DESCRIPTION OF LION ZOOSEMY IN UZBEK'S NOVELS. American Journal of Research in